

La saga dels Benets

Un nou papa regeix l'Església catòlica. Benet XVI, nom d'antiga soca pontifical, entronca amb la tradició onomàstica més tradicional de la cúria romana. Vet ací la història dels Benet al llarg de tots els papats.

Tot i que soni a tòpic, l'elecció d'un papa no deixa de ser un dia històric. El relleu al capdavant d'una institució amb dos mil anys d'història, com és l'Església apostòlica, catòlica i romana, sempre serà protagonista de l'actualitat. El conservador cardenal alemany Joseph Ratzinger, veritable arquitecte de la política teològica de Joan Pau II, ha esdevingut Benet XVI. Qui tan implacablement perseguí l'heterodòxia en el si de l'Església —encarnació de la Inquisició al segle XX— ara ha estat ungit successor de sant Pere, cap suprem d'una confessió convertida en estat temporal des dels temps de Carlemany. Certament,

Paradoxalment, a Benet XV (1914-1922), la revolució russa li féu creure en la possibilitat d'expandir el catolicisme vers l'est.

el nou papa no enganya ningú, com ha demostrat durant el pontificat de Joan Pau II i a l'interregne, que ha capitalitzat pel càrrec de degà del Sacre Col·legi Cardenalici. Ferm partidari de l'autoritat papal, l'adopció del nom de Benet no ha estat cosa de l'atzar, entronca amb la tradició més rànica de l'onomàstica pontifical i evoca, és clar!, el darrer papa d'aquest nom, Benet XV, el papa que bregà amb la Primera Guerra Mundial, la inconclusa qüestió romana i els somnis d'expansionisme vers l'est.

Al llarg de la història de l'Església han existit 23 Joans, 16 Gregoris i ara 16 Benets (no comptem, però, el papa Luna, Benet XIII). El primer Benet (575-579) assistí a la invasió llombarda d'Itàlia, que no pogué evitar i li costà la vida. Benet II (684-685) aconseguí més autonomia política de l'emperador d'Orient, condemnà el monoteisme (una única naturalesa divina de Crist), però no reeixí a sotmetre l'Església hispana —aleshores sota els visigots— a Roma. Benet III (855-858) presidí una d'aquelles etapes d'enfrontament amb el poder temporal en què l'Església s'ha vist immersida; després d'una elecció qüestionada, suportà la pressió de l'emperador Lluís II i l'anti-papa Anastasi. Home tenaç, defensà a ultrança els privilegis de la seu romana

i aconseguí imposar un tribut a l'anglosaxona Anglaterra. Benet IV (900-903) heretà els problemes del pontificat de Formós I (891-896). El papa coronà emperador Lluís III de Provença i hagué de patir la repressió de Berenguer I d'Itàlia, que l'assassinà. Benet V (964) era un home de principis, partidari de la reforma de l'Església, però xocà inevitablement amb el poder polític, i l'emperador Otó I (el restaurador de l'imperi) es negà a acceptar-lo. Roma fou assetjada per les tropes imperials i al seu lloc fou entronitzat Joan XIII. Benet VI (972-974) prohibí la simonia, s'enfrontà amb l'emperador Otó II, fou deposat i morí estrangulat per un sacerdot de nom Esteve per ordre de Bonifaci VII. Llavors l'Església estava dividida entre els partidaris de la noblesa romana, que estaven al darrere de l'elecció de Bonifaci, i els de l'emperador, que després de l'assassinat de Benet VI triaren papa Benet VII (974-983). La querella entre Bonifaci i Benet es resolgué per les armes: el primer, amb ajut de Bizanci, el segon, amb el concurs d'Otó II, que finalment s'imposà.

La plenitud medieval. El primer Benet del segon mil·lenni fou el reformador Benet VIII (1012-1024). Home de caràcter, imposà amb l'espasa la

Benet XIII, el papa Luna

Amb el temps, els papes d'Avinyó foren considerats anti-papes. El més important d'ells és, sens dubte, l'aragonès Pero Martines de Luna. Nascut a Illueca, a la vora del Moncayo, vers el 1328 estudià dret a Montpeller i es convertí en un canonista prestigiós. Sempre defensà la plenitud del poder papal sobre el conciliar, és a dir, sempre fou un ferm partidari de l'autoritat del papa, la qual cosa l'acosta a l'actual Benet XVI. Gregori XI l'elevà al cardenat el 1375. El 1379 exercí de llegat pontifici de Climent VII als estats ibèrics: aconseguí que Castella reconegués el papa avinyonès, no així Portugal, mentre que el rei Pere III de Catalunya i Aragó preferí, de moment, la neutralitat. El 28 de setembre del 1394 fou elegit papa a Avinyó i guanyà l'adhesió dels reis catalans Joan I i Martí I. Carles VI de França ja el comminà infructuosament a abandonar el 1395, i el 1398, França, Anglaterra, Navarra i Castella li negaren l'obediència. Assetjat al palau d'Avinyó pels francesos, els catalans enviaren una flota per alliberar-lo, encara que fou debades. Finalment, aconseguí escapar disfressat de cartoixa i refugiar-se a la Corona Catalanoaragonesa (1403), on participà en la política dels regnes i intervingué decisivament en l'entronització del castellà Ferran I d'Antequera en el Compromís de Casp (1412). La tenacitat demostrada per Benet XIII li permeté gaudir un altre cop de l'obediència de Castella i França. El 1404 pretengué arribar a un acord amb el pontífex romà, ara Bonifaci IX, però fracassà. Tampoc no tingué lloc l'entrevista acordada entre Benet XIII i Gregori

XII "de Roma". El 1408 França li tornà a negar l'obediència i fins i tot amenaçà d'empresonar-lo. Benet XIII es refugià a Perpinyà, des d'on convocà un concili (1409) que decidí que tots dos papes havien de renunciar a la tiara. Fou debades, ja que Gregori XII no ho acceptà. Mentrestant, a Pisa, un concili organitzat pels cardenals dissidents de tots dos papes elegí Alexandre V, que tampoc reeixí a tenir la confiança de tots els prínceps cristians. Joan XXIII, successor d'Alexandre V, convocà el concili de Constança, que s'allargà fins al 1417, per trobar una solució final al cisma: Gregori XII renuncià i Joan XXIII abdicà, mentre que Benet XIII persistí. El mateix emperador Segimon I es desplaçà a Perpinyà per convèncer l'obstinat aragonès.

Però fou en va, el 26 de juliol del 1417 el concili deposà Benet XIII. Un any abans, però, Ferran I de Catalunya i Aragó, per mà del dominicà Vicent Ferrer, havia publicat la sostracció a l'obediència de Benet XIII. Abandonat per tots, el papa deposat es refugià a Peníscola, on visqué fins al 26 de juliol del 1423. A la seva mort, els seus últims quatre cardenals elegiren com a successor Climent VIII (1423-1429).

Hi hagué un altre Benet XIII (1724-1730), un dominicà elegit per les pressions de França, Espanya i Alemanya, home de vida austera però una nul·litat com a polític. De Benets XIV n'hi hagué també dos: un antipapa, quasi misteriós, que a la mort de Benet XIII tingué partidaris a la regió occitana d'Armanyac, i l'erudit canonista Prospero Lambertini (1740-1758), que necessità sis mesos de conclave per ser elegit.

Benet XIII decidí que tots dos papes havien de renunciar a la tiara en el concili de Perpinyà

seva autoritat a Itàlia i derrotà els sarraïns per mar (1016). Reconegut per l'emperador Enric II, convocà el sínodo de Pavia (1022) que prohibí el matrimoni i el concubinat dels clergues, fins i tot amb la dura mesura de condemnar a l'esclavitud els fills d'aquestes relacions. Cal dir que Benet VIII representà la recuperació de l'autoritat terrenal i el prestigi del papat. Protegí l'abat Odiló de Cluny, impul-

sor de la reforma monàstica cluniacenc. A Benet VIII és deguda també la creació d'un bisbat a Besalú (el 1017, sota la direcció del bisbe Guifré), que no transcendí en el temps, i l'expulsió de les monges del monestir de Sant Joan de les Abadesses, per les acusacions d'immoralitat vessades pel comte Bernat Tallaferro.

Benet IX (1032-1044) fou un pontífex de vida dissoluta, tremendament

escandalosa per als ulls d'aleshores, però un polític de primera fila, que intentà alliberar el papat de la influència imperial. El seu pontificat, doncs, mancà d'estabilitat i s'enfrontà amb tres competidors, proclamats papes igualment: Silvestre III, Gregori VI i Climent II. Foragitat de Roma, es retirà al monestir de Grottaferrata, on morí el 1046.

Benet X (1058-1059) no sobrevisqué a les intrigues. Elevat al papat per un grup nobiliari romà, s'enfrontà a Nicolau II, elegit pel partit dissident i finalment triomfador. Nicolau II apostà pel monjo cluniacenc reformador Hildebrand, el futur Gregori VII, que dirigí el judici on finalment Benet X fou condemnat a reclusió perpètua.

Quasi tres segles hagueren de passar perquè un nou papa de nom Benet ocupés la seu romana. Benet XI (1303-1304) fou el darrer papa romà abans del trasllat de la capital de la cristiandat a Avinyó. Religiós dominicà, succeí l'enèrgic Bonifaci VIII i tractà de refer les relacions amb França, afectades per l'enfrontament entre el rei Felip IV i Bonifaci. Benet XI fou un papa de transició, el pontificat del qual no complí ni l'any. El 5 de juny del 1305 els cardenals elegiren papa l'arquebisbe de Bordeus Bertrand de Got, Climent V, que inicià la sèrie de papes avinyonesos. Encara establerts a Avinyó els papes, l'anomenada "captivitat babilònica" pels contraris que la seu papal fos a la vora del Roine, el cistercenc Jacques Fournier fou elegit papa amb el nom de Benet XII (1334-1342), després de la mort de l'imponent Joan XXII. Francòfil visceral, això enfosquí el seu pontificat, tot i ser un home de conducta modesta i que no exercí el nepotisme. La dependència del rei francès li va merèixer les crítiques de Petrarca.

Urbà V –que no necessità ser cardinal per arribar al papat– havia aconseguit abandonar el luxós palau avinyonès i traslladar la cúria a Roma. Tanmateix, fracassà en la pretensió de guanyar per a sí el favor del poble romà. Decebut, doncs, regressà a les vores del Roine. El seu successor, Gregori XII, tornà a Roma decidit a restablir l'autoritat papal, triant com a residència el Vaticà (vet ací l'origen de la futura prosperitat d'aquest turó romà).

L'últim Benet

L'últim fou Benet XV (1914-1922), hàbil diplomàtic que serví com a secretari del nunci papal a Espanya Mariano Rampolla. L'inici de la Primera Guerra Mundial decantà el vot dels cardenals cap a la seva candidatura. Durant el conflicte, Alemanya li proposà recuperar Roma si vençia. Acusat de germanòfil, malgrat la neutralitat oficial de la Santa Seu, els aliats impediren que participés a les converses de pau i, per tant, restà en suspens la qüestió romana, és a dir, el conflicte entre Itàlia i el Vaticà per l'ocupació dels estats pontificis el 1870. Donà suport a la Societat de Nacions i un nou impuls a les missions. Paradoxalment, la revolució russa li feu creure en la possibilitat d'expandir el catolicisme vers l'est, per això creà la Congregació per l'Església Oriental i l'Institut d'Estudis Orientals.

EL TEMPS

En morir, els romans, temorencs que el conclave elegís un altre papa francès que els privés de la capitalitat, comminaren els cardenals que n'elegissin un d'italià, elecció que recaigué en el napolità Bartolomeo Prignano (Urbà VI). El nou papa pretengué llavors fer un col·legi cardenalici del seu grat, amb majoria italiana, la qual cosa pro-

vocà la deserció dels cardenals occitans i francesos, que declararen nul·la l'elecció d'Urbà VI i elegiren papa Climent VII el 31 de desembre del 1378. S'iniciava, doncs, el Gran Cisma d'Occident (1378-1417).

David Garrido

Editorial Denes presenta les novetats per a la Fira del Llibre de València

208 pàgines
Edició i traducció
d'Eduard J. Verger
edició bilingüe

48 pàgines
Edició en rústica i en cartoné

X Premi Francesc Ferrer Pastor
d'investigació 2003
168 pàgines
Pròleg de Miquel Nicolàs

dissabte, 30 d'abril de 18,00 a 19,30 hores. Espai d'Activitats II
Cocodrila Cocopau, una història foradada
Amb activitats d'animació a la lectura per a xiquets de 7 a 12 anys.

diumenge, 1 de maig de 19,30 a 20,30 hores. Sala Museu II
La llengua en portada. Anàlisi de les ideologies lingüístiques en la premsa valenciana (1902-1923)

dilluns, 2 de maig de 18,00 a 19,30 hores. Sala Museu I
Poesias

denes
EDITORIAL
www.editorialdenes.com